

Straničnici i oni koji to nisu

Moji umetci po knjigama zapravo i nisu straničnici, bez obzira na to što se nalaze među stranicama knjiga, jer me oni na mjestima gdje se nalaze ne podsjećaju na ona mjesta odakle želim nastaviti

Straničnik je nova riječ. Toliko nova da je nemaju ni noviji rječnici hrvatskoga jezika (Šonje, 2000. ili Anić, treće izdanje, 1998). Pobjedila je na natječaju što ga za nove riječi u zadnjih 15-ak godina raspisuje *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, a izdaje Hrvatsko filološko društvo. Bilo je i drugih „pobjednika“ na tom natječaju, npr. *uspornik*, zamjena za ležećeg policajca, ili *suosnik*, zamjena za koaksijalni kabel. Upravo je nevjerojatno da je i riječ *udomitelj* novijega datuma. Valjda se potreba za njom javila kad su mnogi u ratnim stradanjima ostali i bez domova. Isto tako, ljudi se začude kad im kažem kako se i riječ *sutkinja* još tamo 1950-ih godina morala izboriti da bude prva (i jedina) opcija između *sudinja*, *sudice* i sl. Ili *telefonistica* između *telefonilje*, *telefoniske*, čak i *gospođice od telefona*.

Dakle, kao i nabrojene riječi, i *straničnik* je imao konkurenciju: *dočitnica*, *štionik*, *knjižnik*, *knjižni označivač*, *granič-*

nik, *knjigoznak*, *stranoznak*, *straničar*, *listokaz*, *obilježavač*, *označivač* ili *vrpca* u knjizi, kako za njem. *Lezezeichen* stoji u njemačko-hrvatskim rječnicima. Začudila sam se što Klaićev *Rječnik stranih riječi* (Zora, 1962) uopće nema *lezezeichen*. Srećom, ima ga *Agramer: rječnik njemačkih posuđenica u zagrebačkom govoru* (Novi Liber, 2013), jer da se neka strana riječ udomaći u hrvatskom, treba proći vremena i vremena. *Agramer* daje i više podataka o tome od čega se sve može izraditi *lezezeichen*. To može biti vrpca od papira, tkanine ili kože koja se stavlja u knjigu za oznaku mjesta gdje je čitatelj prekinuo čitanje, to je razdjelna traka, štionik, straničar, no ni u tom rječniku nema još izraza straničnik. Uz stariji njemački izraz, pojavio se i noviji engleski, *bookmark*, no još uvijek ostaje čudenje zašto tako dugo nije bilo hrvatskoga. Odnosno, bilo ga je, ali se nije sastojao od jedne riječi, kao npr. češ. *záložka*, rus. *zakládka*, tal. *segnalibro* itd.

I sami *straničnici* (dalje ću se služiti tim izrazom, bez njegove brojne „pratnje“) kao oznake u knjigama potaknuli su danas razne radionice, pa će dobro doći kao ideja na satovima likovnog odgoja, može to biti lijep suvenir ili darak prijateljima i rodbini. U Osnovnoj školi Drenje dobila sam i sama proljetos o Danima hrvatskoga jezika više straničnika što su ih izradili učenici te škole. Neki evociraju glagoljicu, neki povijest škole (osnovao ju je biskup Strossmayer kao župnu školu 1843. godine), neki dobre hrvatske zamjene za engleske riječi (*password* = lozinka; *bullying* = vršnjačko nasilje; *laptop* = prijenosno ra-

čunalo; a i za *bookmark* napisali su više zamjena: *straničnik*, *graničnik*, *štionik*, *čitnik*), ukratko – potrudili su se. I likovno su oku ugodni, a i plastificirani su, pa se neće lako habati.

Dakle, bez obzira na to kako zovemo predmet koji služi za obilježavanje mjesta u knjizi gdje smo prekinuli čitanje – nažalost, moram reći da nekima za to i ne trebaju označitelji nego zavrnu rub stranice praveći tako *magareće uši*, koje čestim preklapanjem lako mogu i otpasti, pa se knjiga time oštećuje (znam da se ponavljam, no meni su moji stariji govorili da to knjigu boli, pa to, osjetljiva na svaku bol, nisam nikada radila, radije bih otrgnula komadić novina i tako obilježila stranicu na koju se želim vratiti) – straničnikova je glavna uloga pomoći čitaču da se vrati na mjesto gdje je stao s čitanjem. No moji umetci po knjigama zapravo i nisu straničnici, bez obzira na to što se nalaze među stranicama knjiga, jer me oni na mjestima gdje se nalaze ne podsjećaju na ona mjesta odakle želim nastaviti. Nalaze se uglavnom po rječnicima (koje listam često) i knjigama poezije (koje listam rijetko). Složit ćete se da čovjek u rječniku ne traži položene straničnicima nego po slovima kojima počinje tražena riječ. Pa što onda ti moji „znaci“ u knjigama i traže? Zapravo ništa. Njima su moje knjige utočišta. Tako ih najbolje čuvam da mi se ne izgube (jer da su spremljene na bilo koje drugo mjesto, sigurno bi se izgubili). To mogu biti razglednice (jedna stara noćna fotografija Jelačićeva trga Đure Janekovića s konjem i banom koji još gledaju prema Sljemenu

poslana mi za jedne Sisvete od prijateljice koja živi vani i u to vrijeme nikada nije u Zagrebu; pa razglednica koja govori o zadnjem danu nastave prije odlaska u mirovinu; pa karta za Uskrs iz Venecije s gondolama i veselim turistima; pa pozdrav iz Osijeka sa željom da što prije ozdravim i jedna mirisna karta ruže na kojoj miris do danas nije ishlapio; pa informacija da su gotovi ispiti na crtežu stare osječke Tvrde; pa slika suučenika Mladena, već pokojnoga; pa osmrtnica za školsku kolegicu Lastu i još jedno sjećanje o prvoj godišnjici smrti; a onda i jedan pravi straničnik, zaboden u rječnik nasumce: proslava 80. rođendana Vesne Krmpotić i predstavljanje njezine knjige *Pitam te, Bože* u Zagrebu 17. lipnja 2012. Bila sam i na toj proslavi u kazalištu Komedija i na jednodnevnom kolokviju u Društvu hrvatskih pisaca u Baničevoj ulici na Gornjem gradu. Samo sam gledala i slušala. Nisam ni o čemu referirala. No napisala sam Vesni jednu poslanicu, koja je kasnije uvrštena u zbornik njoj u čast (Marija Mariji, koje nitko tako ne zove).

Na tom *lezezeichenu* (moj izraz odvajkada) ostat će koji Vesnin stih i njezina slika. Ni nje više nema. Umrla je 21. kolovoza 2018. No taj će uski plavi komadić papira ostati i dalje gdje je i dosad bio. Sačuvan, pospremljen. A zapravo je sudbina svih pravih straničnika i knjiga – rastanak. Neće više trebati ni onaj rezanac od tkanine, uvezan već u samu knjigu. Jer ni klasičnih knjiga više neće biti. Čitat će se neke druge, bez listanja i povremenog vlaženja prsta. *On line*.